

A NEMZETI OKTATÓ PONYVA NYOMÁBAN

Bevezetés

Robert Langdon, a Da Vinci-kód című regény szimbólumkutató professzora nemcsak Dan Brown (majdnem) mindent tudó kulcsfigurája, hanem egy olyan műfaj legismertebb karaktere „ártatlan Indiana Jones-ként”, amely ugyan már létezett az ezredforduló előtt, de a regény sikere óta mégis a mai napig az ő tevékenységét tekintik hivatkozási alapnak – tekintet nélkül arra, hogy Dan Brown (és követőinek) művei mekkora irodalmi értéket képviselnek. Csak idő kérdése volt, hogy az elmúlt évtizedben, de különösen 2008 óta az egyre másra megjelenő, a Da Vinci-kód egyszerű dramaturgiáját követő történelmi-kulturális thrillerek között a magyar történelem rejtélyei mikor bukkannak fel – hasonlóan mellőzve a magas irodalmi igények kielégítését.

Írásomban azt próbálom meg körbejárni, elemezni, hogy Dan Brown műveinek hatására a magyar (valljuk be: ponyva)irodalomban az (ős)történelmi motívumok és velük együtt jelentkező vallási, nyelvi szempontok mikor, miként, milyen formában jelennek meg. Milyen érintkezési pontokat találunk a magyar őstörténet és középkor rejtélyei között, s ezekkel milyen egyéb – nyelvi, vallási – argumentációk járnak együtt, végül bizonyos motivációs és stratégiai pontokra mutatok rá.

A mű faja

A tematikailag viszonylag jól körülhatároló magyar műveket két műfajba sorolhatjuk be. Az első, amelybe Dan Brown munkái is tartoznak, leginkább a thriller műfaja, a másik pedig nem a Dan Brown-i „hagyományokat”, hanem a történelmi regény tradícióit követi.

A Dan Brown-típusú műveknél nehéz a pontos műfaji határokat meghúzni, megtaláljuk a *thriller*, *mystery*, *mystery thriller*, *suspense novel*, *conspiracy* (összeesküvés) *fiction*, *conspiracy thriller* stb. megjelöléseket. Az egyes műfajok és alcsoportjai közötti különbségről pedig hullámszerűen, időnként szinte naponta jelennek meg írások, cikkek, blogbejegyzések.¹

Dan Brown és követői a thriller sémáját összekötik a történelmi-kulturális ismeretterjesztés szándékával. Miről is van szó? Ha egy mondatban foglaljuk össze, akkor egy nagy tudású ember vagy néhány emberek ősi és/vagy elfeledett titkok, tudás nyomában járnak önként vagy mások által kényszerítve és titkokat,

¹ Néhány érdekesebb internetes példa, a teljesség igénye nélkül: Bransford 2008, Maddox 2008, Jessica 2008, Cannon 2008.

kódokat kell megfejtetniük céljuk elérése és saját életük megmentése érdekében, ugyanis egy titokzatos csoport és annak megbízottja folyamatosan üldözi őket.²

A hős és társainak célja, hogy megakadályozzanak egy bűntény(sorozatot), ami lehet rablás, gyilkosság – ízlés szerint ezek kombinációja. Ezen kívül biztosan van valami ősi kincs vagy ősi tudás, amit meg kell találni és aztán meg kell védeni, őrizni, fejteni. Vagy már eleve őrzik, de mások (a rosszak) meg akarják szerezni és saját (természetesen rossz) céljaikra akarják felhasználni. Nem meglepő módon mindez gyakran egyfajta világmegmentő küldetésé áll össze, amelyben a főhős általában magányos, de bármilyen intelligens is, gyakran akad egy-két okosabb segítője.

És mindebből hogyan lehet tanulni? Számos szerző – példának említsük meg a Magyarországon is népszerű Steve Berryt, vagy az oxfordi diplomával rendelkező Tom Harpert – egyfelől magát a szöveget tűzdeli meg történelmi, kulturális információkkal, gyakran olyan mértékben, hogy az már a cselekmény rovására megy, másfelől utószóban magyarázza el, hogy a cselekményből, szereplőkből, mi/ki az, ami/aki valós, és mi az, ami az ő fantáziájának a szülötte. Ez ma már olyan jól bevált stratégia, hogy képviselői Magyarországon is megjelentek – az *oktató ponyvairodalom* terminust is az egyik szerzőtől kölcsönöztem.³

Sokan úgy gondolják, hogy ez a séma Dan Brown találmánya. Pedig a *Da Vinci-kód* (2003) előtti évtizedekben is találunk néhány olyan, külföldön már-már klasszikusnak tekinthető munkát, amely azt próbálja modellezni, hogy például mi történne, ha olyan írás kerülne elő, amely a Bibliáról és Jézusról alkotott képünket formálná át. Erre említhetjük jó példának az ún. „gospel thriller”-eket (JACOBS, 2005): Irving Wallace (1916–1990) 1972-ben megjelent *The Word* című regényét, amelyet magyarul *Az elveszett evangélium* címmel adtak ki. A legelső ilyen munka James Hall Roberts – mely természetesen álnév – *The Q Document* munkáját 1964-ből, vagy Warren Kiefer *The Pontius Pilate Papers* című regénye 1976-ból. Ezekben a munkákban jelenik meg először a rendkívül képzett, harmincas éveiben járó, jóképű tudós (régész, történész stb.) alakja, aki aztán Robert Langdonként futja be a legnagyobb karriert.

Összeesküvés-elméletek

Ezek a regények rokonságot mutatnak a „conspiracy thriller”-ekkel, az összeesküvés-elméletekre épülő munkákkal. Itt mintaként természetesen mindennek előtt Umberto Ecót kell megemlíteni, akinek a nevét gyakran említik Dan Brownéval együtt⁴ (pl. Bíró Szabolcs *Sub Rosa* című regényének előszavát), ám ha az elsődleges cél a közönségsiker, akkor Eco nevét el is lehet hagyni.

2 David Kessler *Dan Brown tízparancsolata* című bejegyzésében ezt még jobban pontosítja.

3 <http://www.kultography.hu/2012/08/03/zima-szabolcs-az-oktato-ponyvairodalom-lehet-a-jovo/>

4 Magyar szerzők is előszeretettel hivatkoznak Dan Brownra és Umberto Ecóra is, például Zima Szabolcs, Bíró Szabolcs, Albert Zoltán.

Pedig Eco Foucault inga (*Il pendolo di Foucault*) című, először 1988-ban megjelent regénye az összeesküvés-elmélet regények klasszikusává vált. Olyan valószínű, társadalmi csoportok között teremt kapcsolatot, s fűzi össze egy történetbe, amelyek körül külön-külön is sok mende-monda kering: szabadkőműveség, templomosok, kabbalisták, alkimisták, rózsakeresztesek stb.

Eco ebben a regényben meg is adja a jó összeesküvés-elmélet receptjét: a „fogalmak” analógiásan kapcsolódnak össze. Azt azonban nem lehet (előre) eldönteni, hogy egy analógia jó vagy rossz, mivel – bizonyos mértékig – minden összefügg mindennel. Ha a végén minden összeér, akkor a kapcsolat jól működik. És egy lényeges dolog: nem kell, hogy a kapcsolatok eredetük legyenek. Sőt, az a jó, ha már ismertek, már korábban mások létrehozták őket. Elég annyi, hogy a kereszteszódés igaznak tűnik, mivel ezek a kapcsolatok nyilvánvalóak (Eco, 2003: 748.).

Azt tudjuk, hogy míg Eco vagy akár Brown évekig gyűjtik/gyűjtötték az anyagot műveikhez, addig ma már vannak szerzők, akik szinte évente dobznak piacra egy-egy oktató ponyvát. A „hogyan” teljesen kézenfekvő. Jonathan Franzen írja, mondja, hogy „mikor az információ szabadabbá válik, és általánosan elérhetővé, akkor a kutatómunka jelentősége csökken, elértéktelenedik.” Ennek megfelelően az elmúlt években szinte iparaggá vált a történelmi thriller. Több tucat író neve szerepel a bestseller listákon, a legismertebb szerzők között említhető Steve Berry, Alec Nevala-Lee, Raymond Khoury, Scott Mariani, Tom Harper, Sam Christer és még sokan mások. Természetesen nem csak angolszász szerzők tartoznak ide, Európa minden részén találunk szerzőket és műveket: említhetjük a portugál José Rodrigues Dos Santost, a francia újságíró és szabadkőműves párost, Éric Giacomettit és Jacques Ravenne-t, a Kilencedik kapu című film alapjául szolgáló Dumas Club szerzőjét, Arturo Pérez-Reverte-t, de ide tartozik az orosz Borisz Akunyin néhány munkája, vagy a kevésbé ismert, de magyarul is olvasható Arsen Revazov.

A külföldi minták legáltalánosabb toposzai általában az antik világ rejtelméhez, megkérdőjelezhető tanításaihoz kapcsolódnak, de a középkor különböző időszakai, csoportjai is megjelennek, a szerzők ennek megfelelően gyakran két vagy akár több idősíkon vezetik a cselekményt. Leggyakoribb módszer, hogy a bonyodalmakat egy, a valóságban nem létező írás vagy tárgy felbukkanása okozza. Leggyakoribb csoportok azok a létező társaságok, amelyek eredete, működése körül sok hiedelem és feltételezés kering. Ilyenek a szabadkőművesek, akik kapcsolatba hozhatók a templomosokkal, rózsakeresztesekkel, alkimistákkal. Ezek részben összefüggnek a különböző keresztény mozgalmakkal, kisebb vallásos közösségekkel (pl. katarok, illuminátusok, Sion Rend), a zsidók és a kereszténység történetéhez kapcsolódó teóriákkal, dokumentumokkal. Az utóbbi időben megjelentek az antik (egyiptomi, görög) kultúrákhoz kapcsolódó magyarázatokat, teóriákat, (ál)dokumentumokat tárgyaló regények. És mindez gyakran 20. századi szereplőkkel színezve: az elmúlt években egyre többen fordulnak a német nemzetszocializmus ezoterikus kutatásai felé, elsősorban a Thule Társaság és az Ahnenerbe, valamint vezető kutatóik, így például Otto Rahn személye felé.

Magyar irodalmi előzmények

A magyar irodalomban nehéz megfelelő előzményekre bukkanni. Hiba lenne azzal a regénnyel kapcsolatot feltételezni, amely egyébként mindenkinek eszébe juthat, ez pedig Szerb Antal *A Pendragon-legenda* című regénye 1934-ből, melynek ugyan értékét és időtállóságát jól mutatja, hogy még az elmúlt években is elismert kritikák jelentek meg jelentős külföldi sajtóorgániumokban a *Die Zeittól* a *The Guardianig*,⁵ de a mai magyar szerzők nem említik misztikus/történelmi munkáik hivatkozásaiban, – én legalábbis – nem találtam nyomát. Ennek oka lehet, hogy a feldolgozott téma nem magyar: az Earl of Gwynedd meghívja Bátky Jánost, a művelt angol szakos bölcsezt Walesbe, llanwygani kastélyába, hogy a rózsakeresztesek történetét az ő családi könyvtárában is kutathassa. A tudós egyfelől egy bűnügybe, másfelől egy kísértethistóriába csöppen.

Ha mégis valamiféle előzményt keresünk, akkor azt tapasztaljuk, hogy a vonatkozó magyar művek szerzőinek jelentős része a fantasy és a science fiction területéről érkezik és/vagy a magyar történelmi regény hagyományaihoz kötődik. Mindenesetre a munkák összmenyisége még nem akkora, hogy határozott tendenciákat lehetne megállapítani, de egyértelműen vannak jelei az (ön)szerveződésnek, például a Graal Kiadó berkein belül vagy a Historium Kiadó tevékenységének köszönhetően. Mások, mint például Albert Zoltán, a saját útjukat járják. A legismertebb oktató kultúrthillerek Bíró Szabolcs, Zima Szabolcs és Albert Zoltán tollából születtek. Érdekes, hogy ők is csak Umberto Ecót és elsősorban Dan Brownt nevezik meg példaként.

Kortárs magyar pogány orientációk és a mai magyar irodalmi toposzok

A magyar történelmi kultúrthillerek tematikája lényegében megegyezik a kortárs pogányság azon orientációival, amelyeket Szilárdi Réka összesített legutóbb (SZILÁRDI, 2013). Nem véletlen, hogy – ahogy a szerző írja – „amennyiben a hazai kortárs pogány mozgalmak gyökereit kívánjuk feltárni, úgy az első lényegi csomópontot a 18. és 19. századi nyelvrokonítási kísérletekben, valamint az ezzel összefüggő néprajzi kutatások megkezdésében kell keresnünk”. (SZILÁRDI, 2013. 26.). Szilárdi tematikailag négy csoportot határoz meg:

1. „Az eredet bűvöletében”

A Badiny Jós Ferenc neve által fémjelzett sumer-magyar rokonság és a Jézus-Árpád vérvonal áll a középpontban.

5 The Pendragon Legend by Szerb Antal

2. „Ellopott századok és a Föld szívcsakrája”

Legismertebb képviselői Gönczi Tamás, Pap Gábor és Szántai Lajos. Leginkább a Pilis, a pálos rend és a korona szerepelnek munkáik témáiként.

3. „Telepesek a Szíriusról”

Ezoterikus irányzat. Kovács András, Kozsdi Tamás a legismertebb szereplői.

4. „Táltos diskurzusok”

A sajátos magyar táltos-koncepció fő közvetítői Máté Imre, Heffner Attila, Sólyomfi Nagy Zoltán, Fehérholló Öskü, Kovács András

A „különleges, egyedülálló” magyar nyelvnek csak minimális szerep jut ezekben a művekben, de szinte minden irányzat esetében eszközként, bizonyítékként használják fel. Azaz a magyar nyelv nem különálló területként jelenik meg, hanem összekötő kapocsként.

Ha Eco receptjét követjük, azaz megpróbálunk összekötni fogalmakat, akkor ez a magyar jelenségek esetében egészen egyszerű. A következő konkrét témákat (Eco alapján „fogalmakat”) lehet meghatározni:

1. A titokzatos Pilis
2. A rejtélyes Pálos szerzetesrend
3. A misztikus (magyar) szent korona
4. Mátyás király elveszett könyvtára
5. A több ezer éves rovásírás

Továbbá – ami engem eredetileg elsősorban érdekel – a magyar nyelv szerepe a nemzeti identitás alakításában, és hogy a nyelv hogyan tud megjelenni ezekben a munkákban, mennyire épül be a narratívákba. Az természetesen nem kérdés, hogy az „akademikus” álláspont, a finnugor nyelveredet semmiképpen sem fér bele ebbe a narratívába. Ugyanakkor a nyelv önmagában nem tud narratívával szolgálni, nincs elmesélhető története. Abból nem lesz történet, hogy valaha mindenki mindenhol magyarul beszélt vagy motiváltta teszek egy közzsót. Ebbe már Vörösmartynak is beletört a bicskája az 1830-as években (GERE, 2013; Borbély, 2001), aki többé vagy kevésbé Horvát István történelemszemlélete alapján próbálta megalkotni a magyar nemzeti eposzt sikertelenül. Éppen ezért a fikciós irodalomban a nyelv mindenhol jelen van, bármikor el lehet ejteni egy megjegyzést a dolgok nyelvi összefüggéseiről. Például Márki István *A remete hagyatéka* (2012) című regényében a főhős, Alan McKenzie azt mondja:

„Pilis? – Megragadt bennem a név, hiszen majdnem úgy hangzott, mint a pálos.”

Azt természetesen nem kell magyarázni, hogy a két szónak semmi köze egymáshoz, a *pilis* szó valószínűleg szláv jövevényszó, amely eredetileg ‘kopasz’

jelentéssel bírt, a *pálos* szó pedig Remete Szent Pálra utal (vö. ferences, bencés stb. elnevezéseket). Az ilyen *pilis* ~ *pálos* típusú rokonításnak (amely gyakran kiegészül a *páloc* és a *philisteus* szavakkal) manapság megint nagy divatja van: a magyar nyelv varázslatosságát, egyedülállóságát a Czuczor Gergely és Fogarasi János által jegyzett szótárra (1862–1874) hivatkozva szokták igazolva látni, és benne megtalálni a „tudományos” igazolást: a gyökelméletben, amely ugyan egy létező paradigma része volt a 19. század második feléig (BÉKÉS, 1997), ám rendszeres és következetes nyelvhasználatra alkalmatlannak bizonyult. A fikciós irodalomban erre nincs is szükség, elég csak sokat sejtetően elejteni egy-egy utalást, hiszen maga az őstörténeti és nyelvtörténeti narratíva kölcsönösen igazolva láttatja egymást (valljuk be, legyen szó bármely paradigmáról).

Fontos szerep juthat a Corvináknak is, Mátyás király könyvtárának, melynek sorsa körül szintén sok mende-monda kering, és összefüggésbe hozható a pálosokkal, ill. a Pilissel. Albert Zoltán regénye, *Az alkimista kódex* remek példa erre. Hunyadi Mátyás könyvtára eredetileg több száz vagy ezer darabból állhatott. A török uralomnak köszönhetően a könyvtár jelentős része eltűnt, elveszett. Ma összesen kb. 200 korvinát tartanak számon, közülük 53 található Magyarországon. Szintén a pálosokkal való kapcsolatot erősíti a *korvina* szó, amely latin *corvus* 'holló' szóból vezethető le, s a holló szerepel a pálosok címerében. Az eltűnt korvinákat egy regényben pedig bármikor meg (sőt: ki) lehet „találni”.

Összefüggések

Hogy mitől válhat hitelessé egy ilyen történet, hogy miért van az, hogy a szerzők egy része, de főleg az olvasók ezekben nemcsak egy kitalált, szórakoztató regényt látnak, hanem egyfajta (ön)igazolásként olvassák, a tudományos és vallásos narratíva részeként, és ezáltal „továbbgondolásra és tanulmányozásra” ösztökélik olvasóikat (JÉZSÓ, 2012, 2011.)? E kérdés részletes megválaszolása messzire vezetne. Az okok között lehet említeni a rendszerváltást követő sajtó- és szólás szabadságot, amelyet kihasználtak az emigrációból hazatérő alkotók, lehet említeni a világháló megjelenését, ahol mindenki azt ír és olvas rendkívül olcsón, de annál nagyobb mennyiségben, amit csak akar. Meg lehet említeni a tudománnyal szembeni növekvő általános bizalmatlanságot, a posztmodern „korszellemet” (pl. SOKAL és BRICMONT, 2000. 14.), és ebből következően az ezotéria iránti megnövekedett érdeklődést.

Stratégiák, motivációk

2010-ben a Magyarok Világszövetsége új sorozatot indított *Magyarságtudományi Füzetek* címmel. Ennek bevezetőjében Patrubány Miklós többek között ezt írja:

„Következtetésem: a magyar nyilvánosság, a magyarságról szóló teljes ismeretanyag fölülvizsgálandó! (...) Innen rövid út vezetett az elhatározáshoz: Magyarságtudományi Füzet sorozatot kell indítanunk az ifjú nemzedék számára. Rá kell irányítanunk figyelmüket a magyarság életének nagy, megválaszolatlan kérdéseire. Van mit kutatniuk, és bizonyos, hogy munkájuk bőségesen terem majd, hiszen egyedül Egyiptomban (...) himalájányi soha nem olvasott hieroglif szöveg és benne évezredek kultúrája várja megfejtőit.” (PATRUBÁNY, 2010. 6.)

Lényegében ez a sorozat összefogja az összes említett irányzatot, de éppen azok heterogenitása miatt bármiféle kohézió létrehozása lehetetlen vállalkozás. Ez a tevékenység is azt illusztrálja, hogy ma Magyarországon bizonyos (nem csak vallási) közösségekben, sőt parlamenti pártban jelen van ennek az alternatív történetírásnak a legitimizációs szándéka. Az erre épülő fikciós irodalom mindezeket a szándékokat – akarattal vagy akaratlanul, de – erősíti.

Az, hogy az ezoterikus/újpogány orientációk, az alternatív őstörténeti irányultság és az oktató ponyva valóban összefügg, legszemléletesebben Kövesi Péter munkáin lehet látni. A szerző három könyve jelent meg rövid időn belül 2011 és 2012-ben: egy ezoterikus írásait tartalmazó, egy történelemmel foglalkozó, valamint egy regény, a Pilis-összeesküvés. Noha az ezotéria felől közelít a témákhoz, a Csodaszarvas nyomában című kötetének fülszövege szerint:

„Kövesi Péter a történelmi tévelygések útján igazítja el az olvasót, s teszi mindezt politikamentesen, elfogultságoktól mentesen. A szerző vallja: »ha létezik olyan, hogy magyar lélek, magyar lelkiesség – márpedig véleményem szerint létezik –, akkor attól mi sem áll távolabb, mint az agresszív gyűlöletkeltés, amivel sajnos, mostanság túlságosan is sokat találkozunk.« Hogy mennyire elfogultságtól mentes, azt a fülszöveg további részéből kiderül: »Az egyik a hivatalos, akadémikus történettudomány, amely szerint az Urál környéki őshazából származó kis finnugor népecske vagyunk, akik primitív és pogány idegenként érkeztek a X. században a Kárpát-medencébe, a múvelt Európába. A másik megközelítés szerint mi vagyunk az emberiség ősnépe, minden nép és nyelv (az antiszemita szerint a héber kivételével) tőlünk ered, valaha belaktuk az egész Földet, királyságunk volt az elsüllyedt Mu kontinensén és Atlantiszon, magyarok voltak Egyiptom fáraói, de legalábbis a Kárpát-medence volt az őshazánk (egyések szerint egymillió éve!). Nos, hol az igazság? - Ebben a könyvben a magyar őstörténet, magyar műveltség néhány különösen érdekes témájáról elmélkedik a szerző – dogmák, tabuk, túlzások és fantazmagóriák nélkül. Sarkalatos, sokat vitatott kérdések ezek.«”

Misztikus/történelmi thriller

Korábban említettem hogy a misztikus/történelmi regények szerzői közül többen jellemzően az SF területén alkotnak/alkottak. A „nemzeti sci-fi”-nek már eddig is voltak előzményei (vö. SZABÓ, 2002), emblematisz munka a Korona hatalma, szerzője pedig az a Fonyódi Tibor, akiről a későbbiekben még szó lesz. Nézzünk röviden most már néhány konkrét művet!

Márki István: A remete hagyatéka (2012)

A szerző nem titkolt szándéka, hogy a „magyar Da Vinci-kód” megírásával végre Veszprémnek is legyen „történelmi regénye”. A regényhez nem írt utószót, és magyarázatokat sem – ennél fogva szándéka, pozíciója sem egyértelmű, ugyanakkor az oktató intenció jelen van: a dialógusok gyakran hatnak középiskolás történelemlkönyvnek. A regényt a *Pilis ~ pálos* tematika uralja. A történet szerint Alan McKenzie, egy egyiptológus professzor Magyarországra utazik, hogy találkozzon apja egykori magyar történész kollégájával, Csák Tihamérral. A regényben több helyszínt végigjárva jutnak el a hősök, Alan és magyar barátnője, Réka a Pilis legmélyére, Remete Szent Pál testéig, gnosztikus tanokig, a magyarra lefordított teljes Kratiloszig és Atlantisz titkáig.

Jezsó Ákos: A világ koronája (2012)

Ez a mű inkább misztikus thriller, tudniillik természetfeletti dolgok is szerepelnek benne. A két főszereplő, Rozsnyói Emánuel, aki a mohácsi csata idején a pálos rend perjele volt a Pilisben és Herbert Browzky, a náci Németország mágusa, az Ahnenerbe helyettes vezetője egy és ugyanaz lélek, az azonosság lélek-vándorlások sorozatának eredménye. Megtudjuk, hogy „miképp fonódik össze a Harmadik Birodalom mágusának sorsa Rozsnyói Emánuel pálos perjelével, és miben nyilvánul meg a magyarság szakrális küldetése, valamint, hogy mit rejt a barlangrendszer mélyén évszázadok óta nyugvó kőszarkofág”. Lesz itt Szent Grál és Szent Korona. A szerző, Jezsó Ákos rövid utószóban ad útmutatót, ebből idézek (Jezsó, 2013. 211.):

„Misztikus történelmi utazásra hívtam az olvasót, hogy a képzelet szárnyán a magyar történelem ezernyi titka közül néhányba bepillantást nyerjen, hogy néhány titkot felismerjen, és a feltett kérdésekre valamiféle választ is kapjon. Azért, hogy észrevegye az összefüggéseket. Azért, hogy büszkék legyünk mindarra, ami a miénk. Mert nekünk, magyaroknak, igazán van mire büszkének lennünk. Fantáziámat a keresztény miszticizmus néhány magyarságot érintő érdekes titka mozgatta meg. A magyarság csillagokba írt küldetése, a Szent Korona, a szív alakú Pilis hegység, amiről a Föld másik oldalán élő nepáli szerzetesek azt állítják, hogy a bolygó szívcsakrája, vagy Szent Pál első remete szerzetesrendje (...) éppúgy izgalmas

titkokat őriz, mint a második világháború során egymásnak feszülő két sátni rendszer, vagyis a gonosz két birodalma, Hitler és Sztálin országa. Ezen keretek között mozog regényem meséjének fonala.”

Már az utószó is azt sugallja, hogy bár a történet maga mese, ám a tények – értsen ezen mindenki azt, amit akar – tények. Amivel egyértelműen pozicionálja magát a szerző, az a négy ajánló személye, aki a borító hátoldalán (is) felbukkanak⁶. Közülük elsősorban Szántai Lajos szerepeltetése jelzi egyértelműen azt, hogy ebben a könyvben nem minden fikció, amit a „hivatalos” tudomány szerint fikciónak gondolunk...

„Történelmi” kalandregények: egy új történelem felé...

A magyar történelmi regény hagyományairól nem szólok, mert az meghaladja e tanulmány kereteit. Nem lehet nem észrevenni egyfajta nosztalgikus alapú újjászületését a műfajnak, elég csak Bíró Szabolcs, Bán Mór munkáira gondolni, vagy Hunyady József már-már elfeledett regényeinek új kiadásaira.

Fonyódi Tibor: *Isten ostorai (Torda-trilógia I.)* (2002, 2011)

Az SF-ből érkező Fonyódi Tibor neve sokak számára ismerős lehet. Regényeken kívül forgatókönyveket is ír, szerzője a *Hacktion* és a *Tűzvonalban* című sorozatoknak, illetve ő jegyzi a *Géniusz* című misztikus-összesküvéses-kultúrtörténeti sorozatot is. SF pályafutását *A korona hatalma* című regényével zárta le, amely már előrevetítette a nemzeti tematikát. Most csak a *Torda-trilógia* című sorozatát emelem ki (a harmadik kötet még nem készült el), amely a hun-avar-magyar történetet köti össze szándéka szerint egyfajta „mitológiai kalandozás”-nak nevezve. A szerző gyakran használ lábjegyzetet és egy hosszabb utószóban ad eligazítást. Ahhoz képest, hogy az említett hun-avar tematika mellett a táltos-világ megjelenítése nagyon domináns, Fonyódi azt írja, hogy munkájáról „Véleményem szerint az *Isten ostorai* történelmi regény...” Először 2002-ben jelent meg az első kötet (*Isten ostorai*), melyben a Torda nevű elbeszélő táltossá válását ismerhetjük meg és Attila, hun vezér életét (ti. ő lett nevelője).

Fonyódi felfedi forrásait (a már említett *A korona hatalma* esetében is megtette ezt, ahol a klasszikus koronátörténetek mellett például Badiny Jós Ferenc munkáit is felhasználta). A trilógia esetében a legfontosabb forrásai Szász Béla *A húnok története – Attila nagykirály* (1943), Sándor József László *Hadak útján* (2002) c. hun történelme, Thierry Amadé *Attila történelem* (1855) c. tanulmánykötete. Ami a mitológiai forrásait illeti: Ipolyi Arnold *Magyar Mythológiája* mellett Magyar Adorján *Az Ősműveltség* című munkája szolgált. (FONYÓDI, 2011. 379.)

⁶ Szántai Lajos műveltségkutató, Gáspár Ferenc író, Pindroch Tamás újságíró és Déry Zsuzsanna újságíró-terapeuta.

Magyar Adorján említett művét, amely az alternatív őstörténet és vallástörténet egyik alapmunkája lett, még 1911-12-ben vetette papírra. Történelemszemléletét egy idézettel illusztráljuk:

„Az igazi magyarság sohasem volt nomád, hanem földművelő és sohasem járt Ázsiában, hanem őshazája Magyarország, valamint az ősmagyarság Európa legrégebb és műveltségalapító ősnépe, Európa közepén ősrégi időkben igen magas, de inkább csak szellemi (nem műszaki) műveltsége volt, az árja népek műveltsége is ebből ered és végül, összes közelebbi rokonnépeink is ezen ősmagyarságból származtak. Árpád honfoglalói szintén egy innen ősidőkben kivándorolt és ide visszatért törzsünk voltak. A magyarság ázsiai és nomád eredetéről szóló tanítások csakis külső és belső ellenségeink által kitaláltak és kárunkra elterjesztettek, amelyek célja önérzetünk aláásása, tekintélyünk rontása és létjogosultságunk elvitatása. Kiemelem azt is, hogy amidőn ősvallásunkról beszélek, nem ennek 800-1000 év előtti, már elhanyagolt alakját értem, hanem azt, amely a fent említett magas szellemi műveltségünk idején, 20-30.000 évnél is régebben élt.”

Ilyen szemléletű munka hivatkozása nemcsak a szerző önpozicionálását, hanem a szemlélet legitimációját is jelenti egyben. A nyelvi bizonyítékok, a nyelv által megjeleníthető összefüggések itt is megjelennek. Például megjegyzezi, hogy *Karácsony* és *Kerecseny* két különböző dolog, ám *Kerecseny*, a sólyomröptetés ideje is december 25-re esik. (FONYÓDI, 2001. 221.) Egymás mellé teszi a két szót, összehasonlítja, de mélyebb magyarázatba nem megy bele. Egy regényben ennyi is elég. A másik példa pedig a *szér* 'istentisztelet (?)' „gyök” kiemelése (130.) – és ezáltal a vele létrehozott szavak közötti összefüggések egyértelműsítése, mint például „szervezett” (126.), vagy „A táltosi szertüzet nagyon körültekintően kell meggyújtani, különös módon kiválogatott fafajták kellene hozzá, melyeket meghatározott rendszer szerint kell gúlába rakni.” (212.)

Egy tudományos munkában nem lehet azt megtenni, amit egy fikciós műben: sejtetni, lebegtetni, az olvasóra bízni, hogy eldöntse: igaz lehet-e a szerző által felkínált válasz. Fonyódi él ezzel a lehetőséggel. Például a következőket tudjuk meg Attila sírjáról:

„A hun titkosszolgálat terjesztette legenda szerint, melynek kizárólag a krónikások és sírrelvélők félrevezetése volt a célja, eltorlaszolták a Tiszta egyik ágát, mély sírgödröt ástak iszapos fenekébe, behelyezték az aranykoporsót, temérdek kincset, s belenyilaztak több száz szolgát, visszahányták a földet, kavicsot, iszapot, és útjára engedték a folyót. (...) Én tudom, hol van a sírja, de hallgatok róla a sírig. Még mindig vannak furcsa katonák a Pilisben, akik ugyanúgy tudják, de ők sem fognak beszélni róla.” (373–374.)

A hunok és székelyek azonosságáról:

„Felolvastam nekik a rovást: Attila halála után Székely Védemezői maradjanak őrhelyükön és őrizték meg a titkok titkát. Az összeomlás után a hunok közül utolsóként térjenek vissza Uldin főkirály útján, és legyenek Csaba testőrei élete végéig. Csaba kiskirály halálát követően telepedjenek le Erdőelvéen, házasodjanak meg és őrizték a hun-szabir közös hagyományait, a tőlünk tanult nyelvet, a hunos rovások titkát (...) Letelepedésüket követően ne nevezzék magukat hunoknak, mert a legősibb titkok földjének uraló-szellemi örökre elvették a hunok látható hatalmát, ezért rangjukból adódóan magukat székelyeknek vagy székelynek nevezzék.” (375.)

Cey-Bert Róbert Gyula: Attila – a hun üzenet

A Püski Kiadó gondozásában és egy élelmiszer-áruházlánc támogatásával kiadott történelmi regény szintén Attila életútját mutatja be. A fülszöveg szerint:

„A történelmi regény elvitathatatlan érdeme, hogy színesen és érdekesen mutatja be az olvasó számára az V. századi hun lélektani, szimbolikai és társadalmi értékeket és betekintést enged a kor forradalmi változásokkal teli világába, amikor birodalmak dőltek össze és birodalmak születtek újjá és az események alakulásában a hun uralkodó személyisége meghatározó szerepet játszott.”

Fonyódihoz képest a lényeges különbség, hogy Cey-Bertet elismert kelet-kutatóként aposztrofálják, aki valóban járt az érintett területeken, a regényhez több szaktekintély írt ajánlót, valamint, hogy az elméleti háttérrel maga a szerző szolgálta (CEY-BERT, 2006). Az oktató szándék a lábjegyzetekben található magyarázatokban érhető tetten.

Összefoglalás

Az elmúlt években elsősorban Dan Brown hatására nálunk is megjelent az oktató ponyvairodalom. Ezen belül azokat a munkákat, amelyek magyar témájú történetet dolgoznak fel, nevezhetjük a nemzeti oktató ponyvairodalom darabjainak. Mind a külföldi, mind a hazai művekről elmondható, hogy noha valamiféle mintát követnek, mégsem egységesek. A magyar nemzeti oktató ponyva egy része és a Dan Brown-féle kultúrtörténelmi ponyvairodalom közötti különbség annak szándékában rejlik. A magyar nemzeti oktató ponyvaregény nem elgondolkodtatni akar, nem eljátszani a gondolattal, hogy „akár így is lehetett volna”, hanem olyan elméletek igazolását, népszerűsítését, illusztrálását tűzi ki célul, amely az alternatív, nem akadémikus, mondhatni részben vagy teljesen áltudományos szakirodalmából építkezik, és ezt a szakirodalmat hiteles forrásként kezeli, azaz „beszáll”

az (ál)tudományos diskurzusba. A magyar irodalomban hasonló szándékot találunk a történelmi kalandregények egy kisebb szegmensében. Annak ellenére, hogy a magyar munkákban gyakran találkozunk természetfeletti jelenségekkel, az „akár így is lehetett volna” helyett szándék helyett a kategorikus „ez így történt” magatartást találjuk. Ehhez különféle stratégiákat alkalmaznak: megfelelő ajánló személy, a forrásanyag feltüntetése, megnevezése stb. Ezt az alternatív őstörténet és a vele szinte mindig együtt megjelenő vallási és nyelvészeti irányzatok legitimizációs stratégiájának tekinthetjük. Ilyen szándékok igazolására azok a művek is alkalmasak, amelyeket egyébként a szerzőjük nem annak szánt. Nem tipikusan magyar jelenség ez, elég, ha a Da Vinci-kód megjelenését követő, részben minden bizonnyal kreált (ál)tudományos vitákra gondolunk. A magyar jelenség mindenesetre azért lehet figyelemreméltó, mert a hazai alternatív történelemkutatás diskurzusa politikai-ideológiai „átítatódása” újra hangsúlyossá vált az utóbbi évtizedekben.

Forrásjegyzék

ALBERT Zoltán

2008 *Az alkimista kódex*. Budapest, Athenaem.

BÍRÓ Szabolcs

2012 *Sub Rosa*. Budapest, Ulpius-ház.

BROWN, D.

2004 *A Da Vinci-kód*. Budapest, Gabo.

CEY-BERT Róbert Gyula

2006 *A hun ősvallás*. Budapest, Szig-Tim.

2012 *Attila, a hun üzenet*. Budapest, Püski.

ECO, U.

2003 *A Foucault inga*. Budapest, Európa.

FONYÓDI Tibor

2011 *Isten ostorai. Torda trilógia I. kötet*. Budapest, Gold Book, (második kiadás)

FONYÓDI Tibor (Harrison Fawcett)

2000 *A korona hatalma*. Budapest, Tuan.

JEZSÓ Ákos

2012 *A világ koronája*. Budapest, Graal Kiadó.

KÖVESI Péter

2011 *A Pilis-összeesküvés*. Budapest, Tarandus.

2011 *Utazások ezotériában*. Budapest, Tarandus.

2012 *A csodaszarvas nyomában*. Budapest, Tarandus.

MÁRKI István

2012 *A remete hagyatéka*. Budapest, Graal Kiadó.

PATRUBÁNY Miklós

2010 *Ha ti, hunjaim...!* In: Bakay Kornél: *Hogyan lettünk finnugorok? Magyar-ságtudományi Füzetek. Kisenciklopédia I.* Budapest, Magyarok Világ-szövetsége. 4-10.

ZIMA Szabolcs

2012 *A makedón összeesküvés.* Budapest, Ulpius Ház.

Irodalom

BÉKÉS Vera

1997 *A hiányzó paradigma.* Debrecen, Latin Betűk.

BORBÉLY Szilárd

2001 Horvát István és Vörösmarty Mihály: történeti és irodalmi fikció találko-zása, In: TAKÁTS József (szerk.): *Vörösmarty és kora.* Pécs – Budapest, Mű-vészetek Háza – Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet. 111–128.

GERE Zsolt

2013 *Vörösmarty Mihály epikus korszakának irodalom- és recepciótörténeti kontextu-sai.* PhD-értekezés, Szeged.

JACOBS, A. S.

2005 *Gospel Thrillers. Postscripts* 1.(1) 125-142.

SOKAL, A. – BRICMONT, J.

2000 *Intellektuális imposztorok.* Budapest, Typotex.

SZABÓ Sándor

2002 *Akorona hatalma és a nemzeti science-fiction.* Letöltés dátuma: 2013. november 17. Webcím: http://www.fonyoditibor.hu/wp-content/uploads/2006/03/szs_korona_hatalma_essze.pdf

SZILÁRDI Réka

2013 *Magyarországi újjogány vallások nemzeti identitáskonstrukciójának narratív mintázatai.* PhD értekezés. Pécs.

Internetes hivatkozások

BRANSFORD, N.

2008 *The Difference Between Mysteries, Suspense and Thrillers.* Letöltés dátuma: 2013. november 17. Webcím: <http://blog.nathanbransford.com/2008/10/difference-between-mysteries-suspense.html>

CANNON, P.

2008 *The Mystery of the Thriller.* Letöltés dátuma: 2013. november 17. Webcím: <http://www.publishersweekly.com/pw/by-topic/columns-and-blogs/soapbox/article/7979-the-mystery-of-the-thriller.html>

„JESSICA”

2008 *Does Your Hook Match Your Genre?* Letöltés dátuma: 2013. november 17.
Webcím: <http://bookendslitagency.blogspot.hu/2008/10/does-your-hook-match-your-genre.html>

KESSLER, D.

2010 *The Ten Commandments of Dan Brown*. Letöltés dátuma: 2013. november 17.
Webcím: <http://davidkesslerauthor.com/?p=1718>

MÁDAI Adrienn

2012 *Zima Szabolcs: az oktató ponyvairodalomé lehet a jövő*. Letöltés dátuma: 2013. november 17.
Webcím: <http://www.kultography.hu/2012/08/03/zima-szabolcs-az-oktato-ponyvairodalom-lehet-a-jovo/>

MADDOX, M.

2008 *Is Your Novel “Mystery,” “Thriller,” or “Suspense”?* Letöltés dátuma: 2013. november 17.
Webcím: <http://www.dailywritingtips.com/is-your-novel-mystery-thriller-or-suspense/>

A „magyar Da Vinci-kód” helyszíne Veszprém. *Idegenvezetők – Veszprém*. 2013. január 21. Letöltés dátuma: 2013. november 17. Webcím: <http://www.idegenvezetok-veszprem.org/hirek/olvas/article/toertenelmi-regeny-veszpremben.html>

The Pendragon Legend by Szerb Antal. *The complete review*. Letöltés dátuma: 2013. november 17. Webcím: <http://www.complete-review.com/reviews/magyar/szerba2.htm>